

ב"ה

הסיפור הגדול של מגילת אסתר

מתורת מו"ר הרב חיים מאיר דרוקמן זצ"ל

תחפושות. רעשנים. אוזני המן - פורים מזכיר לנו דברים רבים. אך מה העניין המיוחד של פורים? לצערנו, במהלך הדורות היו התנכלויות רבות של צוררים גויים כלפי העם היהודי, והיו לא מעט ניסי הצלה. לא כל נס הופך להיות חג לדורות ובטח שלא נכנס בתור ספר לתנ"ך!

אז מה כל כך מיוחד בפורים? בדף לימוד זה ננסה לעמוד על נקודה אחת מרכזית בעניינו של היום.

קבעוני לדורות

תחילה ננסה להבין מה המדד לקביעה מה נכלל בספרי התנ"ך ומה לא, שהרי נס חנוכה, לדוגמה, היה נס גדול, ובכל זאת לא הוכנס לתנ"ך.

לפני כן, נסו להיזכר בכמה שיותר שמות של נביאים שאתם מכירים ורשמו אותם:

לפי שמות ספרי התנ"ך, אנו מזהים את שמואל, ישעיהו, ירמיהו ויחזקאל ועוד תריסר נביאים. אך האם זה הכול? נסו להיזכר בנביאים המוזכרים גם בחמשת חומשי תורה.

אז כמה נביאים היו? היינו חושבים שלכל היותר כמה עשרות, אבל חז"ל מפתיעים אותנו בכמות העצומה:

מגילה יד, א

הרבה נביאים עמדו להם לישראל, כפלים כיוצאי מצרים!

מאות אלפי נביאים היו בעם ישראל במהלך הדורות! אך איך לא שמענו עליהם? איך ייתכן שהתנ"ך קצר יחסית, אם היו נביאים כה רבים? אלא, שלא כל נבואה נכנסת לתנ"ך. ובאמת, הגמרא מסבירה מהי אמת המידה כדי שנבואה תיכנס לתנ"ך:

שם

אלא, נבואה שהוצרכה לדורות - נכתבה, ושלא הוצרכה - לא נכתבה.

הרב דרוקמן הסביר בהרחבה את היסוד שנלמד מדברי חז"ל אלו:

התנ"ך איננו ספר "כל כתבי", הכולל בתוכו כל דבר שיצא מפי הנביא אי פעם. זהו ספר נצחי - כל שכתוב בו חתום בחותם הנצח ונצרך לדורות עולם. ואפילו הנביאים שהוזכרו בתנ"ך - ייתכן שניבאו עוד נבואות רבות מלבד אלו שמוזכרות בכתוב, אלא שלא היה בהן צורך לדורות, ועל כן לא הוכנסו לתנ"ך... כך גם לגבי ספרי "הכתובים", וביניהם - מגילת אסתר. מגילת אסתר נצרכה לדורות, ועל כן הוכנסה לתנ"ך.

לזמן הזה, פורים, עמוד 288

? אם מילית אסתר נכנסה לתנ"ך, סימן שיש לה מסר נצחי ואזרחי. אך מהו המסר הזה?

הסיפור הגדול של מגילת אסתר // 1

ננסה לדלות יחד את המסר המיוחד של מגילת אסתר דרך השאלה המפתיעה של הגמרא:

חולין קלט, ב

אסתר מן התורה מנין? – "ואנכי הסתר אסתיר".

? חשבו רגע. מה מפתיע בשאלה זו?

כשם שאיננו מצפים שהשואה והקמת המדינה יופיעו בתורה, שנכתבה בתקופת משה רבנו, כך סיפור המגילה, שאירע בתחילת בית המקדש השני, לא אמור להופיע בתורה. אז מה בעצם שואלת הגמרא?

הרב דרוקמן הסביר שבתורה נמצאים היסודות של כל מה שנכתב בספרי הנביאים והכתובים, והספרים שנכתבו אחר כך באו רק לפרט ולהדגיש את מה שכבר נאמר בתורה. הרב מביא לך כמה ראיות, אחת מהן מדברי המדרש:

במדבר רבה י, ו

ללמדך שאין לך דבר כתוב בנביאים וכתובים שלא רמזו משה בתורה.

לפי זה, שאלת הגמרא היא היכן רמז בתורה עניינה של מגילת אסתר, ועל כך באה תשובת הגמרא.

? חזרו אלמלא בחולין. מה הרמז שמגילה האמרא לעניינה של מגילת אסתר?

? האם מדובר רק ברמז של משחק מילים דומות?

הסתרה כפולה

הפסוק הרומז למגילת אסתר לקוח מפרשת "וילך", שבה מתואר מצב של "הסתר פנים", שבו ה' כאילו מסתיר את פניו מישראל ומאפשר לצרות לנחות עליהם, והם כביכול מחוסרי שמירה והשגחה:

(יז) וַתֵּרָא אֶפְרַיִם בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא, וַעֲבָדָתִים וְהַסְתֵּרֹתַי פָּנַי מֵהֶם, וְהָיָה לֵאכֹל, וּמִצְאָהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת. וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא: הֲלֹא עַל כֵּי אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצְאוֹנֵי הָרַעוּת הָאֵלֶּה.
(יח) וְאֶנְכִּי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה, כִּי פָנָה אֵל אֱלֹהִים אֲחֵרִים. דברים לא, יז-יח

? איזו מילה מיוחדת לכאורה בפסוק יח?

התורה אומרת: "וְאֶנְכִּי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר", וכביכול יש בכך כפילות, אך הפרשנים מבינים שאין כאן מילה מיותרת, אלא התורה רומזת לשתי הסתרות. נתחיל בדברי המהר"ל:

הלשון מורה על הצרה הגדולה, כי היו ישראל בגלות קודם, ואחר כך הגיע להם צרה על צרה – הוא המן. וזה: "ואנכי הסתר אסתיר" – דהיינו הסתר בתוך הסתר.
חידושי אגדות למהר"ל, חולין קלט, ב

? מה הוא ההסתר הכפול לפי המהר"ל?

לפי המהר"ל, עצם העובדה שעם ישראל אינו בארצו אלא נידח בגלות – היא הסתר הפנים הראשון. הסתר הפנים השני הוא הגזרה שנגזרה עליהם "להשמיד להרוג ולאבד".

לפי הסבר זה, המסר החשוב של מגילת אסתר בשבילנו הוא שגם במצבים קשים – ה' אינו עוזב אותנו באמת! הוא לכל היותר "רק" מסתיר את פניו מאיתנו. גם במצבים קשים ביותר – ה' איתנו! שהרי אילו באמת היה ה' עוזב אותנו לגמרי בגלות – חלילה, עם ישראל היה כבר נאבד מעל פני האדמה!

רמב"ן ישנו הסבר שונה, וגם ממנו אפשר ללמוד מסר מיוחד:

לא בהסתר פנים הראשון, שהסתיר פני רחמיו, ומצאום רעות רבות וצרות, רק שיהיו בהסתר פני הגאולה.
רמב"ן, דברים לא, יז

הרמב"ן מסביר שהסתר אחד הוא האופן שבו מתנהלת הגלות, עם כל הצרות והייסורים שכרוכים בכך. אך לא רק הצרות - גם הגאולה מאותן צרות נעשית בהסתר, בלי ניסים גלויים. איננו קוראים במגילה על יד גדולה, כמו במצרים, המשנה את הטבע, כמו עשר המכות וקריעת ים סוף. המגילה מספרת על מחשבות אנושיות והשתדלות רגילה של בני אדם - ומתוך כל זה צמחה הישועה!

גם נסתר

ישנן מצוות רבות בתורה שהן זכר ליציאת מצרים, בגלל המרכזיות של אירוע מכונן זה בתולדות עם ישראל ולשם בניין תפיסת האמונה. בסוף פרשת בא הרמב"ן מסביר מדוע זה כה נצרך:

ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון... וכן כל כיוצא בהן, מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל - להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האֱלֹהִים... ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו - שכלם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד.

רמב"ן, שמות יג, טז

סיפור | "לא אנגן בפני כל מי שירצה בכך"

ביטוי מוחשי לדברי הרמב"ן אפשר למצוא במעשה מעניין שקרה עם גאון המוסר, מרן רבי ישראל מסלנט זצוק"ל.

בנו בתימהון כיצד הוא ממרה את פיו של גאון ישראל רבי ישראל מסלנט, השיב לו בנו, שאין זה מן הנימוס להתייצב לפני בני אדם בנגינה שלא בזמן המיועד ושלא במקום המתאים כדי להוכיח את כישרונו. והוסיף עוד בהסברו בלשון שאלה: "האם מתקבל על הדעת שבפני כל איש שלא יאמין לי איאלץ להראות את כוחי בנגינה? הרי לשם כך העניקו לי את תעודת ההצטיינות! לא אנגן בפני כל מי שירצה בכך...".

שמח רבי ישראל על תשובתו הניצחת של הבן ופנה לאביו: "הינה בן ענה תשובה ברורה וניצחת לשאלתו של הכופר ההוא! הלא כבר הוכיח ה' לעיני כל העמים את כוחו הגדול והשגחתו הפרטית על ידי הניסים הגלויים ביציאת מצרים. יש לנו גם תעודה המעידה על כך - התורה הקדושה. הוכחה נוספת הראתה ההשגחה בימי אליהו הנביא בפגישתו עם נביאי הבעל, וכן בימי מרדכי ואסתר, בנס החשמונאים, ובעוד כמה מאורעות היסטוריים, שבהם ראו את יד ה'. האם נראה לך הגיוני שבגלל כל שוטה שיבוא ויכפור ישנה ה' את סדרי בראשית או תהלוכות הטבע כדי להוכיח לו שיש דין ויש דיין? מי שרוצה לדעת את ה', ייווכח מהתעודה הנצחית שלנו, אשר אושרה לעיני כל העולם! אין צורך בהוכחות נוספות!".

ע"פ עלינו-לשבח, שמות, עמ' רמד

באחת מנסיעותיו בעיירות שונות, הגיע רבי ישראל למלון שבו היה רגיל להתאכסן. בעל הבית היה יהודי ששמר על קלה כבחמורה, ואף הקפיד בכבוד תלמידי חכמים ודאגתמיד לארח בכבוד הראוי את גדולי ישראל שהתאכסנו באכסנייתו. לתדהמת רבי ישראל, התחיל בעל האכסניה לשואלו שאלות של זלזול וקנטור בתורה ובמצוות, בעניין שכר ועונש ואמונה בה.

לשאלתו של רבי ישראל מה קרה, ומדוע חל בו שינוי זה? סיפר לו בעל האכסניה את המעשה שקרה איתו. לפני ימים אחדים התאכסן במלון כופר אחד, שהכחיש בפניו בהסברים ופילוסופיות את עניין שכר ועונש, ולאות שדבריו כנים שלח לקנות נקניק של בשר טרפה והכריז שאם יש השגחה עליונה ושכר ועונש, ייכנס האיסור לגרונו וייחנק! אכל הכופר את הטרפה לעיניו - ולא אירע לו כלום! ברוב חוצפה אף העז לומר כי מכאן ראייה שאין השגחה, רחמנא ליצל! ומיני אז נכנסה רוח שטות זו במוחו, מספר בעל האכסניה, וכל אמונתו נתרופפה...

שתק רבי ישראל ונכנס לחדרו... כעבור שעות מספר חזר בנו של בעל האכסניה מבית הספר וסיפר בעליצות שקיבל היום תעודתגמר עם שתי הצטיינות בחשבון ובנגינה. שמע זאת רבי ישראל, קרא לילד וביקשו לנגן לפניו כדי להוכיח לו שהוא באמת יודע לנגן וראוי להצטיינות. הילד סירב. כששאל האיש את

המטרה של ניסי מצרים - לדעת בצורה ברורה שה' מנהיג ומנהל את העולם. ניסים מדהימים מעבר לגדרי הטבע מוכיחים שאין כוח אחר מלבדו!

אך השלב הבא הוא גאולת פורים. להבין שגם כשיד ה' איננה גלויה - עדיין אותו בורא מנהל את המציאות.

וכך סיכם את הדברים הרב דרוקמן בספרו:

הניסים הנסתרים הם דרך הנהגת המציאות בלא שינוי דרכי הטבע הקבועים. השמש לא תעמוד בגבעון דום, אבנים לא ירדו מהשמיים, ומי היאור לא יהפכו לדם, ובכל זאת המציאות כולה תתגלגל לתוצאה הרצויה לפני הבורא.

הקב"ה מנהל את המציאות "מאחורי הקלעים" - מושך בחוטים ומניע את "הבובות" המופיעות על "הבמה". ד' פועל כסופר דגול, המתכנן במקצועיות רבה את עלילת המציאות כולה - הוא מנהל את עלילת הסיפור כרצונו, בלא שום צורך לבטל את כללי הטבע הרגילים...

פורים ופסח מפגישים אותנו עם בורא עולם. בעוד פסח מפגיש אותנו עם "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מפגיש אותנו פורים עם "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא..." - זה אותו "אנכי!"

לזמן הזה, פורים, עמוד 296

מה לפי דעתך תפקיד האדם שבתמונה?

מה לפי דעתך תפקיד האדם שבתמונה?

האם שמת לב ששתי התמונות הן של אותו אדם - המלך צ'רלס?

? מצוץ רק בתמונה השנייה יצאת להבחין מייז שמדובר במלך?

? אצחק. תולש גריטניה יבחין שמדובר במלך צ'רלס גם בתמונה הראשונה? מהי הסיבה להבדל בין לבין?

הרב דרוקמן מסביר בספרו, שמי שמכיר טוב יותר המלך ידע לזהותו גם בלי גינוני מלכות, וזה החידוש של פורים - להצליח לראות את הקדוש ברוך הוא פועל במציאות בלא גינוני מלכות מיוחדים:

כשמלך מופיע בעיר, מלווה בחיל משמר כבד ומכובד, לבוש בגדי מלכות - יכולים כל התושבים לזהותו בקלות, אף שמעולם לא ראוהו. אך אם יסתובב בשוק בגפו, לבוש בבגדים פשוטים - איש לא יכירו ולא יתייחסו אליו בצורה יוצאת דופן.

רק אדם שמכיר את המלך היכרות אישית יוכל לזהותו גם בשוק, בלא הפמליה והלבוש המהודר. כל אחד יכול לזהות מלך עם כתר על הראש - אך מלך בבגדי המון - עם בהסתר פנים - רק מקורבי המלך יזהו.

מגילת אסתר מלמדת אותנו להכיר את הקדוש ברוך הוא גם בהסתר פנים, גם כשהוא "עובר בשוק בבגדים פשוטים", כך שלא ניתן לזהותו על נקלה - כאשר הוא פועל בדרך הטבע ולא באופן ניסי וגלוי. זוהי הכרה עמוקה ביותר.

לזמן הזה, פורים, עמוד 297

רוצים להבין איך באמת מגילת אסתר מחנכת אותנו לראות את יד ה' ברצף מקרים בלתי יאמנו? מוזמנים ללחוץ על הקישור או לפתוח את ספרו של הרב "לזמן הזה" במאמר "המלך" - מלכו של עולם.

רוצים להרחיב
עוד?
לחצו כאן

פורים שמח! הסיפור הקדוש של מגילת אסתר // 4